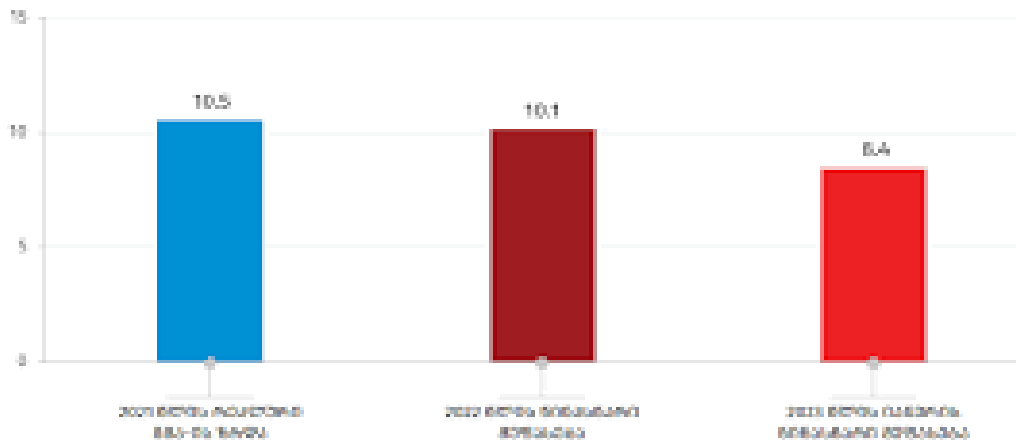

**მომხმარებლის ზრდის წილისა და
წინა წლის შესაბამისი პერიოდთან შედარებით
(%)**

დიაგრამა 1
წყარო: geostat.ge

2023 წლის იანვარში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, ზრდის მიმართულებით მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა შემდეგმა დარგებმა: მშენებლობა, საფინანსო და სადაზღვევო საქმიანობები, ტრანსპორტი და დასაწყობება, ვაჭრობა, ინფორმაცია და კომუნიკაცია, სასტუმროები და რესტორნები. თუ საქართველოს ეკონომიკური ზრდა უტყუარი ფაქტია, ხოლო სიღარიბე ქვეყანაში მკვეთრად არ მცირდება, ეს იმაზე მიუთითებს, რომ ღარიბი მოსახლეობის პოტენციური გამოუყენებელია (Kakhniashvili, 2023). საქართველოს სტაბილურად სოლიდური ეკონომიკური ზრდა სჭირდება, რათა ევროპულ ქვეყნებს დაენიოს და რეალური შემოსავლები გაზარდოს (კონსტანტინო, 2023).

საგულისხმოა ზემოთ აღნიშნული დარგები, სადაც შესაძლებელია ღარიბების ჩართვა, როგორც კლიენტებისა და მყიდველების მოზიდვის გზით, აგრეთვე მათთან თანამშრომლობა მომუშავეების და მენარმეთა სახით (ხიჯაკაძე, 2022).

გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) 2008 წლის მოხსენებაში მოყვანილია იმ კომპანიების მაგალითები, რომლებიც ღარიბების ბიზნესში ჩართვით იღებენ მოგებას, ქმნიან ზრდის ახალ პოტენციალს და ამაღლებენ ღარიბი მოსახლეობის ცხოვრების დონეს.

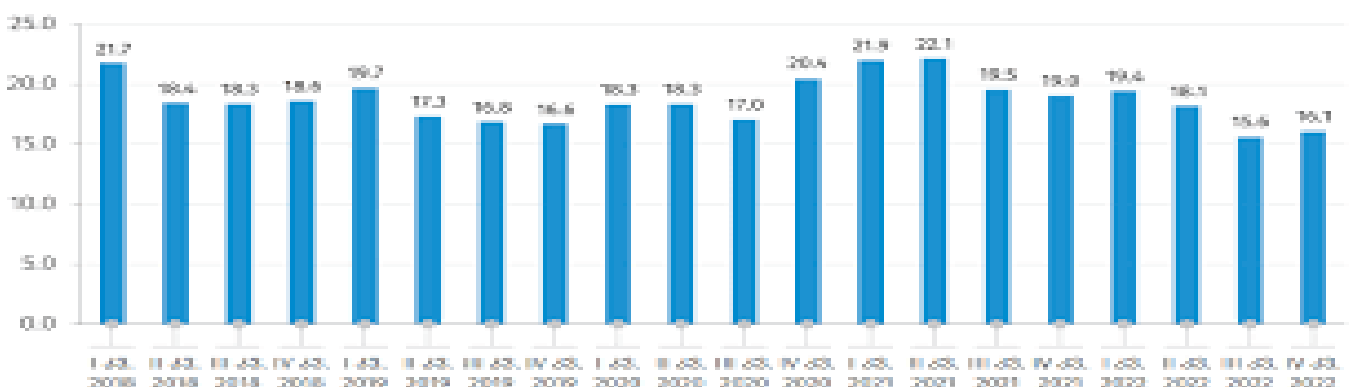
მოხსენების საკვანძო აზრია: „ბიზნესი ღარიბების მონაწილეობით - ყველასთვის მომგებიანია“ (UNDP, 2008).

აღნიშნული მოხსენება დაფუძნებულია ბევრი წარმატებული კომპანიის მაგალითზე, რომლებიც ბიზნესს ახორციელებენ ღარიბი მოსახლეობის ჩართულობით. განხილული მაგალითები გვთავაზობენ იდეების ფართო ნაკრებს საქართველოში ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის შესაქმნელად. ამ მოდელში ღარიბები ჩართული იქნებიან მომხმარებლის სახით; როგორც კლიენტებისა და მყიდველების, ასევე ღირებულების შექმნის ჯაჭვის სხვადასხვა ეტაპზე თანამშრომლების, მწარმოებლებისა და მენარმეთა სახით. იგი უზრუნველყოფს ბიზნესის ურთიერთხელსაყრელ განვითარებას ღარიბთა მონაწილეობით. ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის უპირატესობა მხოლოდ უშუალო მოგების მიღებასა და შემოსავლის ამაღლებაში არ გამოიხატება. ბიზნესისთვის ეს იქნება ინოვაციური მიდგომების განვითარება, ბაზრების გაფართოება და მომარაგების სისტემის განმტკიცება.

ბიზნესში ჩართულობა მოსახლეობის მონაცვლად ჯგუფებს დასაქმებისა და ბაზარზე გასვლის შესაძლებლობას აძლევს. დასაქმება კი სიღარიბის გადალახვის უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯია. უმუშევრობით გამოწვეული

**მომხმარებლის ზრდის წილისა და
წინა წლის შესაბამისი პერიოდთან შედარებით
(%)**

დიაგრამა 2
წყარო: geostat.ge

სოციალური და ეკონომიკური შედეგები განიხილება ისეთ მნიშვნელოვან გლობალურ პრობლემებთან ერთად, როგორიცაა სიღარიბე და სოციალური სტაბილურობა (აბესაძე, 2013). საქართველოში თითქოს ამ კუთხით მდგომარეობის გაუმჯობესება შეინიშნება, რასაც ქვემოთ მოყვანილი გრაფიკიც მოწმობს, თუმცა ეკონომიკური ზრდის შედეგებმა ქვეყანაში ვერ უზრუნველყო მოსახლეობის უმუშევრობისა და სიღარიბის მაჩვენებელთა მნიშვნელოვანი შემცირება. (არჩვაძე, 2022)

საგულისხმოა, რომ ღარიბებთან ბიზნესს შეუძლია საფუძველი ჩაუყაროს ახალი ბაზრების განვითარებას, სამუშაო ძალის რეზერვის გაფართოებასა და წარმოებით-გამსაღებელი ჯაჭვის გამყარებას. ხშირ შემთხვევაში ღარიბებთან ერთად ბიზნესის წარმართვას უფრო მაღალი მოგების მოტანა შეუძლია, ვიდრე ბიზნესს განვითარებულ ბაზრებზე. რიგმა ორგანიზაციამ მიკროკრედიტების სფეროში შეძლეს დიდი მოგების მიღება. მაგალითად, მიკრო-საფინანსო ორგანიზაციამ მოლდოვაში (RFC), რომლის სუფთა მოგებამ 2008 წელს 1.9 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, მასზე მოდის სექტორის მოგების 29%, ბაზრის წილი - 25%. რეგიონის ფერმერებსა და მწარმოებებს სთავაზობს ფინანსურ მომსახურებას ხელსაყრელი პირობებით, რითაც ხელს უწყობს რეგიონის განვითარებას.

ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელის შექმნას შეუძლია ხელი შეუწყოს ინოვაციური გადაწყვეტილების მიღებას კომპანიის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიზნით, მაგალითად, ღარიბების საჭიროებისა და მოთხოვნილების უზრუნველსაყოფად კომპანიებმა უნდა მოახერხონ ხარისხისა და ფასის შეხამება. მათ უნდა შეძლონ ღარიბებთან თანამშრომლობის სიტუაციაში ბიზნეს-მოდელის ახალი პროდუქტების და მომსახურების დამუშავება, რომლებიც შემდგომ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ღარიბთა ბაზრებზე კომპანიის კონკურენტული უპირატესობის უზრუნველსაყოფად (UNDP 2010).

ღარიბი მოსახლეობა სამუშაო ძალის შევსების მძლავრი წყაროა. მათი დაქირავების უპირატესობა ცილდება დანახარჯის შემცირების ჩარჩოს. შესაბამისი სწავლებისა და ეფექტური მარკეტინგის დროს ღარიბებს შეუძლიათ უზრუნველყონ პროდუქტებისა და მომსახურების მაღალი ხარისხი, ხოლო ადგილობრივი ბაზრისა და კავშირების ცოდნის გამოყენება შეიძლება გამოყენებულ იქნას რეგიონის ღარიბი მოსახლეობის, როგორც მყიდველთა რაოდენობის გასაფართოებლად. მაგალითად ალბანეთში კომპანია Edipackამზადებს შესაფუთ მასალას გადაუმავებელი ნარჩენებისაგან, რომელსაც აგროვებს ადგილობრივი მცირე და საშუალო საწარმოებისა და ოჯახებისაგან, რითაც უზრუნველყოფს თვეში საშუალოდ 160 აშშ დოლარის შემოსავალს ერთ სულზე. კომპანიის ამ საქმიანობამ ხელი შეუწყო მისი კოსმეტიკის მწარმოებელი ფილიალის ზრდას, რომლის გაყიდვები 60%-ით გაიზარდა, ხოლო ბრუნვამ 2008 წელს შეადგინა 2 მლნ აშშ დოლარი (UNDP 2010).

ღარიბთა ინტეგრაცია ასევე შესაძლებელია მწარმოებლის, მომწოდებლის, დისტრიბუტორთა, საცალო გამყიდველთა, ფრანშიზის მფლობელთა სახით (შაბუ-

რიშვილი, 2017). როგორც აღვნიშნეთ ეს პროცესი დაეხმარება, კომპანიას რომელიც მუშაობს ადგილობრივ ბაზრებზე, გააფართოვოს მყიდველთა წრე და შეამციროს გარკვეული რისკები.

ბიზნესმა შეიძლება ხელი შეუწყოს ღარიბი მოსახლეობის ცხოვრების გაუმჯობესებას ანუ გაეროს ტერმინოლოგიით - ადამიანისეული პოტენციალის განვითარებას, რომელიც ღირსეული ცხოვრების მიღწევაში აისახება, მაგალითად: ძირითადი მოთხოვნილების უზრუნველყოფა, ღარიბთა მწარმოებლურობის ამაღლების შესაძლებლობა, შემოსავლის ამაღლება და ღარიბთა პოტენციალის გაფართოება.

თუმცა ღარიბებთან ბიზნესის კეთება კომპანიებისთვის გარკვეულწილად ძნელი და სარისკოა, რადგან იქ სადაც სიღარიბეა ბაზრის ფუნქციონირების საფუძველი - მოგება, როგორც წესი, არ არსებობს. ამიტომ კომპანიები არ მისწრაფვიან ღარიბებთან თანამშრომლობაში. ასეა საქართველოშიც.

ამ სფეროში არსებობს რიგი პრობლემები, მაგალითად, ბაზრებზე ინფორმაციის შეზღუდულობა, განუვითარებელი ინფრასტრუქტურა, ცოდნისა და კვალიფიკაციის უკმარისობა, შეზღუდული დაშვება ფინანსურ პროდუქტებსა და მომსახურებაზე და ა.შ.

საქართველოს პრაქტიკიდან გამომდინარე ემატება კიდევსხვა პრობლემები და სხვა ბარიერები. ერთ-ერთი დაკავშირებულია ბინადრობის ადგილთან. ღარიბთა უმრავლესობა საქართველოს დეპრესიულ რაიონებში - სამცხე-ჯავახეთი, მთა-თუშეთი, ხევსურეთი, მთიულეთი, ზემო სვანეთი და სხვა ცხოვრობენ. ეს ადგილები ნაკლებ დასახლებული და მიუდგომელია. ბიზნესს ვერ აიძულებს ამ ადგილებში მისვლას, მანამ იქ არ შეიქმნება ბიზნესისთვის საჭირო პრეფერენციები. თვალსაჩინოა თურქეთის მაგალითზე ქსოვილების მწარმოებელი კომპანია Hey textile, რომელმაც განალაგა თავისი საწარმოები მიუნხენში რეგიონებში, სადაც საწარმოო დანახარჯები ნაკლებია, რის შედეგადაც კომპანიის მოგება 10%-ით გაიზარდა და დასაქმდა 1,000-ზე მეტი დაბალი შემოსავლის მქონე ადამიანი (მათ შორის 50% ქალი). ასევე აზერბაიჯანში ხალიჩების მწარმოებელი კომპანია Gadim Guba, რომელიც ფლობს ყოფილ სახელმწიფო საწარმოს და ცდილობს აღადგინოს ხალიჩების ტრადიციული ქსოვის ტექნიკა, იყენებს ბუნებრივ საღებავებს და დასაქმებული ყავს 140 ღარიბი ქალი, რომელიც შეადგენს ძირითად სამუშაო ძალას (UNDP 2010).

სიღარიბესთან ბრძოლა არ არის ბიზნესის ამოცანა, მისი ძირითადი მიზანია მოგების მაქსიმიზაცია, რომელიც ობიექტურად იწვევს დასაქმებულთა რიცხოვნების ზრდასა და მათი რეალური შემოსავლის დონის ამაღლებას. მაგრამ თუ ბიზნესი არ მიდის ღარიბი მოსახლეობის კონცენტრაციის ზონებში, ეს იმას ნიშნავს, რომ მისთვის არახელსაყრელია ამ დეპრესიულ რეგიონებში საქმიანობა, ან მისთვის არსებობს ადმინისტრაციული და ინფრასტრუქტურული ბარიერები, მაგალითად, მსოფლიოში სასურსათო ფასების ამყამინდელი ზრდა ქმნის ქართული სასოფლო წარმოების განვითარების წინაპირობას. ამ საკითხში მნიშვნელოვანია სახელმწი-

ფოს მხარდაჭერა. ამრიგად, თუ სიღარიბის დაძლევის ეს სტრუქტურა არ ამუშავდა, მაშინ დეპრესიულ რაიონებს, (ასეთები კი საქართველოში ბევრია)ნელი, თუმცა აუცილებელი კვდომა ემუქრება (კახნიაშვილი, 2019).

არსებობს მოსახლეობის დიდი კატეგორია, რომელიც თუმცა მუშაობს, მაგრამ მათი ხელფასი არასაკმარისია თავისი და კმაყოფიზე მყოფთა გამოსაკვებად. (ვირსალაძე, 2019) ღარიბი მოსახლეობის კიდევ ერთი კატეგორიაა ძალზე დაბალი პოტენციალის მქონე პირები. მეტწილად მარგინალური ჯგუფები (ნარკომანები, ალკოჰოლიკები...), რომელთა ჩართვა შრომის ბაზარზე ძალზე რთულია. მოსახლეობის ეს კატეგორია საქართველოში ფართოვდება და მოსახლეობის საკმაოდ მნიშვნელოვან ნაწილს მოიცავს. ჯერჯერობით სახელმწიფოს როლი ამ სფეროში მხოლოდ სასჯელით ან მიზეზული დახმარებით შემოიფარგლება, რომელიც, რა თქმა უნდა, პრობლემას ვერ წყვეტს და მოსახლეობის ეს კატეგორიაც ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისგან უკუგებას ვერ იღებს (კახნიაშვილი, 2019). ასევე მოსახლეობა შემცირდა საქართველოში. ემიგრაციის მთავარი მიზეზი აქაც სიღარიბეა (ნამჩავაძე, 2023).

საინტერესოა შვედური მოდელიც. შვედური ინოვაციური სააგენტო „ინოვაციური ხიდი“, რომელიც ქმნის სასტარტო კაპიტალს ინოვაციური კომპანიებისათვის და ასტიმულებს როგორც მთლიანად მრეწველობას, ისე განსაკუთრებით მცირე და საშუალო საწარმოების ინოვაციურ საქმიანობას. ქვეყნის ინოვაციური სააგენტო, „ინოვაციურ ხიდთან“ ერთად, ახორციელებს ქვეყანაში ბიზნესის ინკუბატორების განვითარების ათწლიანი პროგრამის რეალიზაციას.

მცირე მენარმოების მხარდაჭერაზე შვედეთში იხარჯება დაახლოებით 4% იმ თანხებისა, რომელიც გამოიყოფა სამრეწველო პოლიტიკის განხორციელებაზე, მათი დიდი ნაწილი რეალიზდება ადგილობრივ და რეგიონალ დონეზე, ხოლო ცენტრალური ხელისუფლება ახორციელებს საკოორდინაციო პოლიტიკას და ქმნის ხელსაყრელ პირობებს მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის.

შვედეთში წარმატებით ხორციელდება პროგრამები, რომლებიც ორიენტირებულია მიზნობრივი ჯგუფებისათვის (ახალგაზრდების, ქალი-მენარმეების, უმუშევრების, ემიგრანტების) მენარმოების მხარდაჭერაზე. ქვეყანაში ყოველწლიურად იქმნება ათეულ ათასობის მცირე და საშუალო საწარმო, რომელთა 20% მოდის 30 წლამდე ახალგაზრდებზე, 30% - ქალებზე, 20% - უმუშევრებზე და ასევე 20% - ემიგრანტებზე. ამ პროგრამების წარმატებით რეალიზაციისა და მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის პოლიტიკის თანმიმდევრული გატარებით ასეთი საწარმოების დიდი ნაწილი ინარჩუნებს სიცოცხლისუნარიანობას და შემდგომში განაგრძობს თავის არსებობას.

შვედური გამოცდილება უნიკალურია, თუმცა ქვეყანაში გამოყენებული ეკონომიკური და სამრეწველო პოლიტიკის ინსტრუმენტებით პირდაპირ, კორექტირების გარეშე, სარგებლობა შეუძლებელიცაა სხვა ეკონომიკურ გარემოსა და პირობებში.

ინკლუზიური ბიზნესს, როგორც წესი, განსა-

ზღვრული ამოცანები აქვს, რომელთა შორის გამოიყოფა სახელმწიფოს მხრივ საქონლისა და მომსახურების უზრუნველყოფის სტიმულირება, რომელიც აუცილებელია რომელიმე რაიონში ბიზნესის გასაძლიერად. ზოგჯერ ცალკეულ ინდივიდის ან კომპანიის საქმიანობას შეიძლება ფართო შედეგი მოყვეს (ბაზრის სტრუქტურის ცვლილება ან ახალი ბაზრების გახსნა). მაგალითად, Tiviski-ს (აქლემური რძის ფერმა მავრიტანიაში) ფერმის დამფუძნებელთა საქმიანობის წყალობით, ევროკავშირმა ახალი რძის პროდუქტებისათვის ბაზარი შექმნა. ასე შეიძლება შეიქმნას ქართული ბაზრები ევროპაში, თუ კი რომელიმე ქართული კომპანია წარმოიწყებს მათ წარმოებას ღარიბების ჩართვით. მთავრობას შეუძლია, პრობლემებზე, რომელსაც ბიზნესი აწყდება ამ სფეროში, სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდება და ამ პრობლემების შესაძლო გადაჭრის გზების შეთავაზება. რატა ხელი შევუწყოს ისეთი პოლიტიკის ჩამოყალიბებას, რომელიც უფრო მეტად იქნება მორგებული მოსახლეობის საჭიროებებზე. (NDI, 2019).

დასკვნა

ინკლუზიურ მოდელს ბიზნესისათვის მოაქვს როგორც მოგება, ასევე უზრუნველყოფს ახალი მომხმარებლის მოზიდვას, დასაქმების ზრდას, პროდუქციის მიწოდებისა და რეალიზაციის არხების გაძლიერებას. დაბალი შემოსავლების მქონე მოსახლეობას კი ინკლუზიური ბიზნესი საშუალებას აძლევს დაიკმაყოფილონ ძირითადი მოთხოვნილებები, გახდნენ სტაბილურად შემოსავლიანნი და მოახდინონ საკუთარი პოტენციალის რეალიზება სხვადასხვა კუთხით.

საგულისხმოა განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება ინკლუზიური ბიზნესის კუთხით, რასაც საფუძვლად უდევს საზოგადოების მაღალი სოციალური პასუხისმგებლობა და წარმატებული სამენარმო პრაქტიკა (Furceri, 2020). საქართველოში კი მნიშვნელოვანია მთავრობასთან დიალოგი პოლიტიკის დამუშავების საკითხებზე. დიალოგი ღარიბ მოსახლეობასთან ბიზნესის წარმართვის მნიშვნელოვანი ელემენტია. ამ შემთხვევაში კომპანია თავისთავზე ლიდერის როლს იღებს, რამდენადაც ასეთ ბაზრებზე ბიზნესის წარმართვის პირობები ჯერ კიდევ შეუქმნელია. ყველა პრობლემა, რომელსაც ბიზნესი ღარიბთა ბაზრებზე აწყდება, სხვადასხვა ზომით დაკავშირებულია სამთავრობო პოლიტიკასთან. რიგ შემთხვევაში კომპანიები თავისით პოულობენ ბაზარზე არსებული სიძნელეების გადალახვის შემოქმედებით გზებს, თუმცა სასურველია ამ საქმეში მთავრობის ჩართვა, რადგან მთავრობას შეუძლია, პრობლემებზე რომელსაც ბიზნესი აწყდება, სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდება და ამ პრობლემების შესაძლებელი გადაჭრის გზების შეთავაზება.

წარმატებულ ქართულ კომპანიებს აქვთ პოტენციალი შექმნან ინკლუზიური ბიზნეს მოდელები საქართველოში და უფრო დიდ წარმატებას მიაღწიონ არასამთავრობო და სახელმწიფო ორგანიზაციებთან პარტნიორობით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Abesadze, R. (2013). Living standard of the population, poverty and unemployment in Georgia. Proceedings of the Academy of Economic Sciences of Georgia.
2. Archvadze, I. (2022). According to the World Bank's report, after 2012, poverty rates in Georgia decreased by 1.5-2.0 times, including extreme poverty, which was actually halved. Tbilisi: imednius.
3. Furceri D, Loungani, P. (2020). How Pandemics Leave the Poor Even Farther Behind, . IMF.
4. <http://www.worldbank.org>. (თ. გ.). <http://www.worldbank.org>; მოპოვებული <http://www.worldbank.org>-დან
5. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done>. (თ. გ.). <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done>. მოპოვებული <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done>-დან
6. ILO, A. 2.-1. (22.05.2020. წლის 22 05). https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_738742/lang-en/index.htm . მოპოვებული ILO, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_738742/lang-en/index.htm : ILO, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_738742/lang-en/index.htm
7. Kakhiashvili, N. (2023). ROLE OF TAXES IN OVERCOMING POVERTY,. GEORGIAN SCIENTISTS.
8. NDI, P. A. (2019 წლის 4 05). <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20July%202019%20poll>. მოპოვებული <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20July%202019%20poll>: <https://www.ndi.org/sites/default/files/NDI%20July%202019%20poll>-დან

9. UNDP. (2010). ბიზნესის მონაწილეობა სიღარიბის პრობლემის გადაწყვეტაში“ .
10. საჭა დ, ფავლენიშვილი ლ, (2015). ბიზნეს-სერვისები: საქართველოს პოტენციალი. ბერლინი/თბილისი.
11. ხიჯაკაძე ნ, რაზმაძე თ. (2022). ახალი ბაზრისათვის გადამწყვეტი მომხმარებლების აღმოჩენა. <https://act-global.com/>.
12. კონსტანტინო ფ, (2023) ევროკავშირი საქართველოსთვის. UNDP
13. კახნიშვილი ნ, კაკაშვილი ნ (2019). ეკონომიკურ-ფინანსური ტენდენციების ზოგიერთი ასპექტის საქართველოში თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში, . თსუ-ს ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის რეფერირებადი და რეცენზირებადი საერთაშორისო სამეცნიერო ანალიტიკური ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“.
14. კახნიშვილი ნ (2019). ინკლუზიური ბიზნეს-მოდელი, როგორც სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთი ფინანსური ასპექტი. . გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში, შრომების კრებული, თსუ, 1-2 ნომბერი, https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/konf%20IV.
15. შაბურიშვილი, (2017). ინკლუზიური ბიზნესის განვითარების თავისებურებები გლობალიზაციის პირობებში, გლობალიზაცია, ევროკავშირი და საქართველო.
16. ნამჩავაძე ბ, (2023). საქართველოდან ემიგრაციის მთავარი მიზეზი სიღარიბეა, Business media Georgia.
17. ვირსალაძე ნ, ყიფიანი ნ (2019) დასაქმება და ახალი სამუშაო ადგილები საქართველოს ეკონომიკის დილემა, გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში, შრომების კრებული, თსუ, 1-2 ნომბერი, https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/konf%20IV.